

7. Коцур Н.І. Соціальне становище міського населення України в умовах непу (1921-1929 рр.) / Н.І.Коцур - К., 1997.
8. Робак І.Ю. Историчні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII - початок XX ст.): автореф. дис... д-ра іст. наук: 07.00.01 / І.Ю. Робак ; НАН України; Ін-т іст. України. – К., 2009. 40 с. – укр.
9. Барабаш Ю.В. Деякі аспекти становлення медичних установ на Луганщині у 20-х рр. XX ст./ Ю.В. Барабаш // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Историчні науки. – 2005. - № 4 (86). – С. 9-14.
10. Кузьмінець Н. П. Організація охорони материнства і дитинства на Поділлі на початку 1920-х рр.//Н.П. Кузьмінець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія: Збірник наукових праць, 2014, Вип. 20. – С. 208-212.
11. ЦДАВО України, ф. 337, оп. 1, спр. 878.
12. ЦДАВО України, ф. 2605, оп. 1, спр.1081.
13. ЦДАВО України, ф. 2623, оп. 1, спр.1542.
14. Кисиль П. Медпомощь на Украине / П. Кисиль. // Вопросы страхования. – 1926. - №32. – С.20-21.
15. Міські селища УСРР: Зб. стат.-екон. відомостей.–Х.: ЦСУ України, 1929. –200 с.

Мазур-Стукальская И.В. ИНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМЫ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ ГУБЕРНСКИХ ГОРОДОВ В УКРАИНЕ В СЕРЕДИНЕ 20-Х ГГ. XX СТ.: ИСТОРИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ И СПЕЦИФИКА.

Исследование посвящено изучению инфраструктуры системы здравоохранения в губернских городах Украины в первой половине 1920-х годов. В статье, на основе анализа литературы освещены особенности развития медицинской сферы в указанных городах; исследован комплекс вопросов, связанных с деятельностью власти по системе здравоохранения и состояния развития данной отрасли.

Ключевые слова: инфраструктура, здравоохранение, медицинские учреждения, губернские города санитарно-противоэпидемический состояние, рабочая медицина, охрана матери и ребенка.

Mazur-Stukalska I.V. HEALTH INFRASTRUCTURE SYSTEM PROVINCIAL CAPITAL DIVIDE IN UKRAINE IN THE MID 20'S. TWENTIETH CENTURY: HISTORICAL CONDITIONS AND SPECIFIC.

The research is devoted to the study of health infrastructure in the provincial cities of Ukraine in the first half of 1920. In this paper, by analyzing the literature the features of the medical field in the mentioned cities; investigated the complex issues associated with the authorities on health care and state of the industry.

Key words: infrastructure, health care, medical institutions, provincial city sanitary-epidemiological status, working medicine, health of mother and child.

УДК 930.85(477)»19»:371

І.І. Ніколіна

СТАН ШКІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ ПРИМІЩЕННЯМИ В УСРР В 20-Х – НА ПОЧАТКУ 30-Х РР. XX СТ.

У статті досліджується фінансове забезпечення сфери освіти як з державного, так і місцевого бюджетів, особливості будівництва загальноосвітніх закладів та їх ремонту, відкриття шкіл і відновлення їх матеріально-технічної бази в УСРР 20-х – початку 30-х рр. XX ст.

Ключові слова: загальноосвітня школа, загальне обов'язкове навчання, шкільне будівництво, ремонт шкільних приміщень.

Причини жалюгідного становища матеріальної бази шкіл 20-х – початку 30-х рр. XX ст. полягали не лише у наслідках від загальної економічної кризи, але й у недоліках управління освітянськими закладами з боку державних органів влади, які б мали врахувати труднощі перехідного періоду і певний час відігравати роль координуючого центру, аби пом'якшити кризову ситуацію та зберегти від руйнації хоча б частину того позитивного, що було набуто в попередні роки. Поряд з цим, не можна заперечувати факт кількісного зростання широкої мережі шкіл, що було значним досягненням радянської системи освіти.

До досліджень, які присвячені проблемам культурного будівництва, слід віднести дослідження В.М. Курила та В.П. Шепотька [2], А. Слущького [26], Г. Стронського [25] та інших. У них увага авторів зосереджувалася в першу чергу на ролі директивних та державних органів у розвитку культурно-освітньої роботи.

Завданням даної статті є дослідження фінансового забезпечення освіти в 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. в УСРР, особливості будівництва та забезпечення приміщеннями загальноосвітніх шкіл.

Одним з проявів турботи радянської влади про народну освіту було будівництво шкіл. В постанові ВУЦВК і РНК УСРР про здійснення загального навчання, підкреслювалося, що шкільне будівництво було найважливішим політичним завданням, від успішного розв'язання якого залежало охоплення дітей шкільним навчанням. Тому, не зважаючи на всі економічні труднощі, впровадження цієї постанови в життя сприяло зростанню кількості побудованих шкіл. Так, за період з 1918-1920 рр. було збудовано 124 школи, 1921-1925 рр. – 666, 1926-1928 рр. – 1582, 1929-1932 рр. – 1543 [1, арк. 21]. Кількість учнівських місць за цей період збільшилась на 386,3 тис.

З 4032 побудованих шкіл в УСРР з 1918 р. по 1932 р. 3976 було споруджено у селах і 56 у містах. Цей факт засвідчує про намагання держави поліпшити справи освітньої системи не лише в містах, але і на селі. Аналіз шкільного будівництва в країні вказує й на те, що держава постійно піклувалася про створення умов для розвитку освіти. На це вказують дані про вартість будівництва шкільних закладів. Так, якщо у 1918-1927 рр. в будівництво шкільних приміщень було вкладено 25,2 млн. крб. – то в 1928-32 рр. – 161, 3 млн. крб., тобто ці асигнування зросли майже у сім разів [2, с. 65].

Щоб виконати план запровадження загального навчання, багато шкіл, а особливо окремих класів, довелося відкривати у приватних будинках. На 1 грудня 1925 р. в Україні діяло 17560 шкіл, в яких навчалися 2 млн. учнів [3, с. 31].

В обіжнику НКО від 19 вересня 1924 р. до всіх губнаросвіт зазначалася про велику кількість письмових звернень від сільрад та інших організацій до НКО і Головоцвиху щодо надання грошової допомоги для шкільного будівництва. НКО змушений був відмовляти через повну відсутність в 1923-24 н.р. й 1924-25 н.р. будь-яких асигнувань, передбачених на шкільне будівництво [4, арк. 133].

Зі зростанням економіки збільшувалися витрати на освіту як з державного, так і місцевого бюджетів, а це сприяло збільшенню будівельних робіт. Загалом в Україні витрати на освіту з республіканського і місцевого бюджетів становили за п'ятирічку в цілому (1928-1932 рр.) 1610,3 млн. крб., з них 659,6 млн. крб. на загальноосвітню школу [5, с. 75].

Однак, це зростання далеко не характеризувало дійсних вкладень. Адже, само населення виявляло ініціативу в спорудженні своїми силами шкільних приміщень. По Україні в цей час здійснювалось масове шкільне будівництво. Лише по селах Криворіжжя, наприклад, влітку 1925 р. будувалось 130 нових шкіл, які планувалось закінчити до початку 1925-26 н. р. і розмістити в них 80% дітей [6, с. 2]. Масштабне будівництво в УСРР дозволило у 1927-28 н. р. охопити навчанням 80% дітей шкільного віку проти 35,4% у 1924-25 н. р. [7, с. 343]

У справі шкільного будівництва на місцях допускалися серйозні порушення у використанні коштів. Зокрема, на своєму засіданні Колегії НКО 11 вересня 1931 р. констатувала порушення деякими районами директиви про шкільне і культурно-освітнє будівництво. Так, у Волочеському прикордонному районі, наприклад, з дотацій попереднього року на будівництво замість концентрованого використання їх застосувався розпорошений метод фінансування численних об'єктів. При чому 2,5 тис. крб. витрачено на купівлю будинку не за призначенням [8, с. 48]. Ці факти мали місце і у інших районах. Зокрема, в прикордонному Чимировецькому районі було витрачено не за призначенням 41 тис. крб., а в Юринецькому – 5 тис. [8, арк. 48].

Серйозним недоліком в шкільному будівництві була відсутність типових проектів, відсутність контролю за його якістю. Траплялися випадки будівництва приміщень неприпустимої конструкції. Наприклад, в Лозівській школі Проскурівського району в одному приміщенні зі школою будувалася крамниця, кінозал. А в с. Стувченці того ж району крокви були зроблені за такою конструкцією, що була загроза обвалу [8, арк. 48].

НКО та Держплан в 1925 р., враховуючи всі ці недоліки, розробили єдині норми в справі шкільного будівництва та інструкцію контролю за ним. Був виданий альбом проектів типових шкільних будинків соцвиху, відповідно до місцевих природних умов кожного регіону УСРР [9, арк. 166].

Не зважаючи на прийняті заходи, шкільне будівництво в республіці проходило досить повільно [10, с. 33]. Основною причиною цього стало погано налагоджене постачання

будівельними матеріалами. Тому програма будівництва шкіл не виконувалася. Особливо критичним було становище у степових районах республіки [11, с. 2]. При спорудженні нових шкіл дерев'яне будівництво займало до 72% від загальної їх кількості по всій Україні в 1929-30 рр. [12, с. 45]. А це означало, що такі приміщення були не довговічні.

Як свідчили документи НКО, для здійснення загального обов'язкового початкового навчання (1930 р.) необхідно було забезпечити приміщеннями 11 200 комплектів I-го концентру, але в бюджетах 1929-30 н.р. для цього не передбачалося виділення коштів. Навіть ті 7700 нових комплектів, які пропонувалося відкрити в 1930 р., не забезпечувалися спеціальними приміщеннями. Тому для виконання поставленої мети школи відкривалися в колишніх «куркульських», в орендованих селянських будинках, в приміщеннях колгоспів, радгоспів, які взагалі не комплектувалися шкільними меблями, в старих шкільних будинках, де навчання проводилося в другу зміну. Зокрема, в обіжнику Секретаріату Київського окрвиконкому до всіх РВК, сільських та селищних рад Київської округи «Про запровадження загального обов'язкового навчання» від 21 липня 1930 р. рекомендувалося використовувати селянські будинки для класних кімнат, при їх нестачі. Разом з тим дозволялося добудувати лише частину школи під класні кімнати, де не можна було добудувати всієї школи [13, арк. 1]. Як показувала перевірка і свідчення представників окружних комісій по шкільній мережі на Всеукраїнській нараді (жовтень 1925 р.), у таких приміщеннях були жахливі умови для організації навчального процесу. «Буває так, – як вказував представник Шепетівської округи, – що на одному кінці стола обідає сім'я селянина, а на другому учитель працює з учнями» [14, арк. 213].

Зважаючи на таке становище, державні та директивні органи до будівництва шкільних приміщень залучали громадськість, підшефні організації та колгоспи. В постанові РНК УСРР від 26 жовтня 1932 р. «Про перебіг шкільного будівництва» констатувався незадовільний стан будівництва нових шкільних приміщень. Наслідком чого, на думку уряду, було те, що облвиконкоми, РВК і міські ради не забезпечили оперативного керівництва та контролю за цим будівництвом, а також не зуміли залучити до цієї справи широкі маси робітництва та селянства і мобілізувати на місцях матеріальні ресурси. Зокрема, відзначалося неприпустиме ігнорування цього завдання рядом союзних господарчих об'єднань («Сталь», «Кокс», «Азовсталь», вугільні трести) [15, с. 1].

Одним із свідчень величезних масштабів робіт за активної участі населення УСРР був ремонт шкільних приміщень. Адже, за невеликими винятками шкільні будинки не ремонтувалися з 1915 р. [16, арк. 34 зв.]. Анкети про стан шкільних будинків за 1921 р. та матеріали всесоюзного шкільного перепису на 15 грудня 1927 р. свідчили, що в шкільних приміщеннях багато класів були не пристосовані до навчання, не відповідали санітарнотехнічним вимогам [17, арк. 11;]. На це вказувалося й у доповіді про діяльність Жмеринського відділу народівити. Тут шкільні приміщення потребували капітального ремонту, деякі з них знаходилися в стані руйнування [18, арк. 90].

Ініціатором ремонту шкіл виступали місцеві органи влади. Зокрема, у зверненні Вінницької повітнародівити від 22 липня 1920 р. до всіх голів сільських рад Калинівської волості пропонувалося негайно вжити заходів для ремонту та забезпечення паливом шкіл. Для цього рекомендувалося обговорити на зібраннях селян про внесення власних коштів на допомогу владі у цій справі [19, арк. 27]. Подібне завдання отримали від Подільського губвіднаросу всі волосні виконкоми і волосні учительські спілки Вінницького повіту [19, арк. 26,32]. Відзначимо, що зазначені кошти на потреби школи поступали із значними запізненнями. Зокрема, в Будянській школі на Поділлі належний по колдоговору хліб було зібрано не вчасно і таким чином ремонт було закінчено з запізненням, в результаті навчання розпочалося лише 19 жовтня 1923 р. [20, арк. 30].

В телеграмі НКО до всіх Губвіднаросвіт від 13 квітня 1921 р. для якнайскорішого проведення ремонту шкільних будівель передбачалося надавати кредити до 100 тис. крб. в середньому на ремонт кожного приміщення [21, арк. 13].

Всі ці заходи дали певні результати. Так, у Волочиському районі Подільської губернії на 1 жовтня 1923 р. всі школи були відремонтовані на 70-80%. Ремонт проводився переважно силами селян, згідно колективних договорів [22, арк. 67]. У цьому ж районі кожною школою оброблялося 5,5 га землі, відведеної окружним земельним управлінням [22, арк. 67]. Весь прибуток від урожаю йшов на ремонт та на утримання шкіл [22, арк. 84]. Вагому підтримку для розвитку навчальних господарств при загальноосвітніх школах надала постанова ВУЦВК

від 23 серпня 1922 р. За нею школи звільнялися від оподаткування земельних і садових ділянок, якщо останні оброблялися особисто учасниками навчального процесу [23, арк. 120].

Наприкінці 20-х років ХХ ст. відчулося певне покращення робіт по підготовці шкіл до навчання. Адже, НКО за рахунок дотації вперше почав відпускати відповідні кошти. Так, Могилів-Подільський округ, наприклад, в 1926-27 н.р. отримав на ці цілі 125 тис. крб. В 1927-28 н.р. на шкільне будівництво було відпущено 85 тис. крб., на які передбачалось збудувати 3 школи. Крім того кошти, зібрані по самообкладанню в цьому окрузі 201 тис. крб. направлялися на шкільне будівництво [24, арк. 2,2 зв.]. У Мархлевському польському районі в селах поширеним було самооподаткування населення в сумі по 25-30 коп. з кожного 1,1 га. землі. Зібрані таким чином кошти, які досягли у 1928 р. 110,9 тис. крб., використовувалися на будівництво культурно-освітніх закладів [25, с. 24].

Наприкінці 1920-х рр. приймалися заходи по збільшенню капіталовкладень на освітні потреби. Згідно з рішеннями ІІ сесії ВУЦВК (листопад 1929 р.) вони зросли у 1929-30 н.р. на 71%, мережа шкіл розширилась на 115%, шкіль лікнепу – на 95,3% тощо. З 1926 по 1929 р. в Українській РСР було додатково створено понад 3 тис. шкіл, кількість учителів збільшилась у півтора рази [26, с. 146].

Однак, на 1928 р. в УСРР відсоток шкільних приміщень, пристосованих для навчання, складав лише 41,6%, 31,5% приміщень – потребували капітального ремонту, а 26,9% – цілковитої перебудови [27, с. 22]. В 1930 р. 10% шкільних будинків являлися старими і їх потрібно було замінити новобудовами, а 50% потребували капітального ремонту. [12, с. 43,44].

Велике значення для ліквідації нестачі шкільних приміщень мали постанови союзного і республіканського урядів про виселення сторонніх осіб зі шкільних приміщень. Проте облвиконкоми, міськради та райвиконкоми не забезпечували вчасне виконання цих постанов. Про це свідчить листування губернських відділів народвіти з НКО, завідуючих шкіл з губвіднаросвітами [28, арк. 2-4].

Як відомо, директивні органи неодноразово приймали рішення про використання для шкіл помешкань розкуркулених селян. Проте місцеві відділи народвіти найбільш придатні для шкіл помешкання «використовували часто-густо під різні установи, канцелярії, правління тощо» [29, с. 10], забезпечення житлом осіб, які не працювали в школі [30, арк. 2] та для інших потреб [31, арк. 7]. Адже і працівникам народної освіти, як виняток, було дозволено проживати в приміщеннях школи [32, арк. 36].

За даними НКО в 1928 р. шкільних помешкань в Україні, які займали установи чи організації, було приблизно 450. Тому РНК УСРР доручив НК РСІ УСРР разом з прокуратурою республіки негайно перевірити, які помешкання і з яких причин ще не було звільнено [33, арк. 94].

Про невиконання зазначених постанов свідчать наступні приклади. Так, в с. Пісках на Житомирщині секретар місцевого комітету партії поселився в колишньому «куркульському» будинку, в якому мала розміщуватися школа, а уповноважений від партії цей вчинок виправдав: «школа нехай почекає, від цього революція не постраждає» [33, с. 69]. Ще одним прикладом байдужого ставлення місцевого керівництва може слугувати те, що в Донецькій області близько 100 шкільних будинків також використовувалося не за призначенням. Подібне спостерігалось в Харківській області. Так, у висновках бригади про виконання Харківською віднаросвітою постанови ЦК ВКП(б) «Про початкову та середню школу» від 5 вересня 1931 р. вказувалося, що із 44 будинків, які повинні були бути передані ВНО, повернено школам за останні роки лише 5 об'єктів [34, арк. 3]. З числа наявних «куркульських» будинків було передано в розпорядження ВНО лише біля 30% [35, арк. 3].

В республіці траплялися неодноразові випадки позбавлення шкіл власних приміщень. Зокрема, Київський окрвиконком продав будинок педтехнікуму Шкіртрестові за 600 тис. крб. У Вінниці в шкільних будинках розміщувалися медичні установи, конвойна команда. Центральна комісія розподілу будинків в столиці УСРР, звільнених внаслідок ліквідації округ, ухвалила виключити з списку установ, які потрібно було задовольнити приміщеннями, установи соціально-культурного сектору [36, арк. 16].

На масовий характер подібних явищ вказували і контролюючі органи. Так, у рішенні Колегії НК Юстиції від 9 серпня 1932 р. «Про роботу органів юстиції в галузі загального навчання та політехнізації школи» відзначалося, що багато шкільних приміщень, які використовувалися не за призначенням, було повернено школам [37, арк. 17].

Через нестачу шкільних приміщень в багатьох школах, як вказують архівні матеріали, заняття проводилися в дві й навіть три зміни. Хоча, шкільні приміщення не були оснащені вентиляційними системами і були непристосованими до змінних занять [38, с. 38].

Однак тільки шляхом встановлення змінності навчання вдавалося подолати проблему тісноти в школі і добитися більш-менш допустимою шкільною гігієною коефіцієнту щільності в класних кімнатах. Ступінь забезпечення шкільними приміщеннями учнів УСРР в цілому розподілявся таким чином: близько 1 м² припадало на 42% учнів, від 1 до 1,24 м² – 25%, 1,25 м² і більше, відповідно 33% школярів [12, с. 43]. Отже, біля половини учнів навчалися в умовах далеких від норми, встановленої шкільною гігієною з розрахунку на кожного учня в 1,5 м².

Непридатність приміщень або їх відсутність, неприпустимі санітарні умови, які призводили до епідемій хвороб, були причинами того, що навчання учнів проводилося з перервами. Стан приміщень трудових шкіл не міг не відбиватися на здоров'ї дітей та учителів.

Таким чином, складні економічні, соціально-політичні процеси 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. негативно позначилися на всій системі освіти. Механізми забезпечення фінансування загальноосвітньої школи мали політико-адміністративний характер. Залишковий принцип фінансування був основною перешкодою у своєчасній її відбудові, спричинив відставання матеріально-технічної бази навчальних закладів від реальних потреб. Тому досвід 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. засвідчує, що усунення недоліків у роботі загальноосвітніх закладів неможливе без покращення їх фінансового та матеріально-технічного забезпечення. Тут вкрай необхідні значні державні асигнування, а також залучення альтернативних джерел фінансування.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО), ф. 318, оп. 1, спр. 1403. – 143 арк.
2. Курило В.М., Шепотько В.П. Освіта України і науково-технічний та соціальний прогрес: історія, досвід, уроки / В.М. Курило, В.П. Шепотько – К.: Деміур, 2006. – 432 с.
3. Україна. Стат. щорічник. – Х.: ЦСУ УСРР, 1926. – 417 с.
4. Державний архів Житомирської області (далі - ДАЖО), ф. Р-31, оп. 1, спр. 112, – 218 арк.
5. Культурне будівництво Української РСР: Стат. довідник. – К.: Рад. школа, 1940. – 203 с.
6. На шляху до загального навчання // Вісті. – 1925.– 19 лип. – С.2.
7. Украинская советская энциклопедия. – К.: Главная редакция Украинской советской энциклопедии, 1985. – Т. 11. – Кн. 2. Украинская Советская Социалистическая Республика. – 515 с.
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 166, оп. 20, спр. 4203, – 86 арк.
9. ДАЖО, ф. Р-153, оп. 1,спр. 57, – 168 арк.
10. Карась А. Начерк культурного відродження України від 1917 до 1933 років / А. Карась // Наук. зб. Укр. Вільного ун-ту. – Мюнхен, 1992. – С. 219-246.
11. Шумський О. Загальне навчання на Україні та його перспективи: Доклад / О. Шумський // Вісті ВУЦВК. – 1926. – 20 лист. – С. 2.
12. Всеобщее обучение, ликвидация неграмотности и подготовка кадров: Стат. очерк. – М.: Планхозгиз, 1930. – 164 с.
13. Державний архів Київської області, ф. Р-1212, оп. 1, спр. 110. – 36 арк.
14. ЦДАВО, ф. 166, оп. 6, спр. 280. – 237 арк.
15. Про перебіг шкільного будівництва: Постанова Колегії НКЮ з 9 серпня 1932 р. // Бюлетень НКО УСРР. – 1932. – №54. – С. 1-3.
16. ЦДАВО, ф. 166, оп. 2, спр. 7. – 232 арк.
17. ЦДАВО, ф. 166, оп. 5, спр. 669. – 26 арк.
18. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО), ф. Р-254, оп. 1, спр. 142. – 104 арк.
19. ДАВО, ф. Р-384, оп. 1, спр. 15. – 47 арк.
20. ДАВО, ф. Р-847, оп. 1, спр. 151. – 262 арк.
21. ДАЖО, ф. Р-1123, оп. 1, спр. 35. – 126 арк.
22. ДАВО, ф. Р-254, оп. 1, спр. 803. – 270 арк.
23. ДАВО, ф. Р-6, оп. 1, спр. 36. – 184 арк.
24. ДАВО, ф. П-31, оп. 1, спр. 438. – 30 арк.
25. Стронський Г.Й. Злет і падіння: Польський національний район в Україні у 20 – 30-ті роки / Г.Й. Стронський– Тернопіль, 1992. – 63 с.
26. Слущкий О.Б. Радянське і культурне будівництво на Україні в перші роки боротьби за соціалістичну індустріалізацію країни (1926-1929 рр.) / О.Б. Слущкий – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 209 с.
27. Скрипник М.О. Завдання культурного будівництва на Україні: Доповідь на X з'їзді КП(б)У / М.О. Скрипник // Рад. освіта. – 1928. – №2. – С. 14-32.

28. ЦДАВО, ф. 27, оп. 4, спр. 855.– 23 арк.
29. Скрипник М.О. Завдання робітництва у загальному навчанні / М.О. Скрипник // Ком. освіта. – №1. – 1931. – С. 5-17.
30. ЦДАВО, ф. 27, оп. 4, спр. 878.– 21 арк.
31. ДАВО, ф. Р-384, оп. 1, спр. 15.– 47 арк.
32. ДАВО, ф. П-29, оп. 1, спр. 620, – 193 арк.
33. ЦДАВО, ф. 27, оп. 8, спр. 415. – 154 арк.
34. ЦДАВО, ф. 27, оп. 6, спр. 280. – 237 арк.
35. ЦДАВО, ф. 27, оп. 6, спр. 284. – 17 арк.
36. ЦДАВО, ф. 27, оп. 9, спр. 1200. – 82 арк.
37. ЦДАВО, ф. 27, оп. 10, спр. 1164. – 72 арк.
38. Федотова О. Про санітарний мінімум у школі / О. Федотова // Ком. освіта. – 1932. – №3. – С. 37- 41.

Николина И.И. СОСТОЯНИЕ ШКОЛЬНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ ПОМЕЩЕНИЯМИ В УССР В 20-Х - НАЧАЛЕ 30-Х ГГ. ХХ СТ.

В статье исследуется финансовое обеспечение сферы образования как из государственного, так и местного бюджетов, особенности строительства общеобразовательных учреждений и их ремонта, открытие школ и обновление их материально-технической базы в УССР 20-х - начале 30-х гг. ХХ в.

Ключевые слова: общеобразовательная школа, всеобщее обязательное обучение, школьное строительство, ремонт школьных помещений.

Nikolina I.I. STATE SCHOOL CONSTRUCTION AND PROVISION OF COMPREHENSIVE SCHOOLS IN THE USSR IN THE 20S – EARLY 30S OF THE XX CENTURY.

The paper investigates the financial support of the education sector from both the public and local budgets, especially the construction of educational institutions and their repair, opening of schools and updating of their material and technical base in the Ukrainian SSR in the 20s - early 30-ies of the XX century.

Key words: secondary school, universal compulsory education, school construction and repair of school buildings.

УДК [94:323.15](477) «192»

Н.П. Кузьмінець

**НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ УКРАЇНИ ТА ЇХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ РОЗВИТОК
У 1920-І РР. ХХ СТ.**

В статті аналізується стан національної меншини в Україні в 20-ті рр. ХХ ст. Розглядається її розвиток, освітнє та культурне становище, аналізується національна політика радянської влади.

Ключові слова: національна меншина, радянська влада, національна політика, освіта, культура.

В період розвитку незалежної Української держави проблема надійного захисту національних меншин стала пріоритетною. Україна є поліетнічною державою, до складу якої входять різні за походженням і ступенем соціально-економічного та культурного розвитку етнічні спільноти. Етнонаціональна політика має забезпечити сприятливі умови для розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин. Вивчення історії національних взаємин на різних етапах розвитку держави є однією з актуальних проблем вітчизняної історичної науки. І тому зараз існує необхідність звернутися до досвіду (позитивного і негативного) попередніх часів, зокрема до 20-х рр. ХХ ст., коли були створені необхідні умови освітнього і культурного розвитку нацменшин. На території сучасної України мешкають, крім українців, понад 130 етносів і надбання попередньої доби є важливим для етнополітичного ренесансу в середовищі національних меншин.

Вітчизняну історіографію з даної теми можна умовно поділити на декілька етапів, перший з яких: 1920-ті – перша половина 30-х років. Публікації цього періоду характеризуються агітаційно-пропагандистською спрямованістю, мають описово-інформативний характер. Національні проблеми в них розглядаються крізь призму політичних завдань диктатури пролетаріату і тому набули значного викривлення [1]. З середини 30-х років